

H.1.	Inleiding	7
H.2.	Albert Jan Blijdenstein (1829-1896)	12
2.1.	Persoonlijke gegevens	12
2.2.	A.J.B. als textielabrikant	16
2.3.	A.J.B. als bosbouwer	21
2.4.	A.J.B. in andere functies	28
H.3.	De N.H.M.	31
3.1.	De aan de oprichting voorafgaande periode	31
3.2.	Reden voor de oprichting en oprichters	35
3.3.	De oprichting en de periode tot 23 augustus 1889	38
3.4.	De Crisis: periode 23 augustus 1889 tot mei 1892	40
3.4.1.	Bestuurs - en directiebenoemingen	40
3.4.2.	Beginnen met niets	42
3.4.3.	Eerste opdracht van de staat	46
3.4.4.	Studie-reis naar Noord Duitsland en Denemarken	47
3.4.5.	Perikelen bij vervaardiging verslag studie-reis ten aanzien van slecht functionerende directie	48
3.4.6.	A.J.B. maakt zelf het verslag van de studiereis af	51
3.4.7.	Lovink komt in beeld	52
3.4.8.	Tweede opdracht van de Staat: Plan voor bebossing Nederlandse zeeduinen op te stellen	53
3.4.9.	Opnieuw perikelen met de directeur	54
3.4.10.	Taakverdeling tussen Brants en Lovink	55
3.4.11.	A.J.B. maakt ook zelf duinverslag Nederland af	56
3.4.12.	Lovink blijkt prima te voldoen	57

H.1. Inleiding

In 1888 werd te Arnhem de Nederlandsche Heidemaatschappij (hierna: N.H.M.) opgericht. Deze oprichting was een initiatief van de Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw (hierna: G.O.M.v.L.) en geschiedde op grond van de aanbevelingen in een rapport van de door haar daartoe ingestelde advies-groep (de Commissie Blijdenstein).

De N.H.M. kende een problematische start, zodanig zelfs dat op sommige momenten aan de mogelijkheid van een duurzaam voortbestaan werd getwijfeld. Eerst vanaf ongeveer 1893 kreeg zij de opgaande lijn goed te pakken en groeide uit tot het later zo toonaangevende bedrijf.

In de literatuur die over de N.H.M. is verschenen ter gelegenheid van haar 25-, 40-, 50-, 60-, 75- en 100-jarig bestaan, worden -vanaf het eerste gedenkboek in 1913- deze relatief mindere resultaten in de beginjaren geweten aan het ontbreken van vertrouwen in de N.H.M. bij de potentiële opdrachtgevers (overheid en particulieren).³ Het winnen van dit vertrouwen en de daarop volgende groei in latere jaren waren -aldus de gedenkboeken- vooral te danken aan het handelen en optreden van opeenvolgende bestuurs- en directieleden. Degenen die kort voor of tijdens het 25-jarig jubileum in 1913 deel uitmaakten van de leiding werden hierbij op een voetstuk geplaatst en aan hen werd toegeschreven de basis voor een succesvolle ontwikkeling van de N.H.M. te hebben gelegd.

Zo beschouwde Tutein Noltenius de duinbebossing als het door Lovink hervatte werk van Staring⁴, en dankt de N.H.M. volgens A. Staring haar bloei in de eerste en voornaamste plaats aan haar opvolgende directeuren.⁵ Van Lonkhuyzen presenteert Lovink en Van Rijkevorsel als

³ *Gedenkboek der Nederlandsche Heidemaatschappij 1888-1913* Uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan der maatschappij (Den Haag, 1913); *Inleidingen gehouden en rapporten uitgebracht op het congres der Nederlandsche Heidemaatschappij te Arnhem gehouden in juni 1928 ter gelegenheid van haar 40-jarig bestaan* (Wageningen, 1928); *De Gulden Spade De Nederlandsche Heidemaatschappij 50 jaar* (Haarlem, 1938); *De Nederlandsche Heidemaatschappij 60 jaar* (z.p., z.j.); *Driekwarteeuw plattelandsgroei 1888-1963* Jubileumnummer van het tijdschrift der Nederlandsche Heidemaatschappij (z.p., 1963); *Heidemij-tijdschrift* 99e jaargang, nr. 4. Jubileumnummer met wetenschappelijke bijdragen over 100 jaar Heidemij (Arnhem, 1988)

⁴ Tutein Nolthenius, lid Dagelijks Bestuur N.H.M. 1888-1930. G.E.H. Tutein Nolthenius 'Eenige opmerkingen betreffende de ontwikkeling van den boschbouw in Nederland gedurende de laatste 50 jaren', in: *Gedenkboek der Nederlandsche Heidemaatschappij 1888-1913* (Den Haag, 1913) p. 67-79 (p. 74).

⁵ A. Staring 'Geschiedenis van de Nederlandsche Heidemaatschappij', in: *Gedenkboek der Nederlandsche Heidemaatschappij 1888-1913* (Den Haag, 1913) p. 13-49 (p. 30).

Amelink omstreeks 1870
Man aan tafel met bolhoed is Albert Jan Blijdenstein

Collectie F.W. Craandijk

2.4. A.J.B. in andere functies (vóór- en naast zijn voorzitterschap van de N.H.M.)

Nadat hij zich vanaf 1862 was gaan toeleggen op het uitoefenen van de bosbouw gingen de activiteiten van A.J.B. zich ook richten op de politiek en de organisatie van belangen van landbouw en handel en nijverheid.

Politiek was hij actief als lid van de Provinciale Staten van Overijssel van 1866 tot 1878 en als lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal van 1878 tot 1895.⁴⁰

De expansie van de landbouw en daarmee gemoeide toename van investeringen en vraag naar kennis maakte dat er -ook elders in het land- overleg en samenwerking ging ontstaan tussen de belanghebbenden. In Twente leidde dit in 1871 tot de oprichting van de Twentse Landbouwmaatschappij. A.J.B. was een van de oprichters en van 1872 tot 1876 voorzitter van deze maatschappij.

In de handels- en nijverheidssector was hij eerst enige jaren lid en daarna -van 1879 tot 1895- voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Enschede.

Al deze functies hadden in feite raakvlakken met zijn interesses als industrieel en grootgrondbezitter-ontginner-bosbouwer en stelden hem -ook door de vele contacten die hij daarbij opdeed- in staat de eigen belangen en die van zijn collega fabrikanten en -hereboeren op hoog niveau te steunen en te promoten.

Als politicus deed hij zich kennen als een voorstander en beschermer van aan de staat toebehorende bossen. Hij toonde zich daarbij geporteerd voor een duurzaam, op de toekomst gericht, economisch rendabel bosbedrijf, waarin ook de staat een rol moest spelen.⁴¹

⁴⁰ R.A.O. F.A.B. Invnr. 121. *Brievenboek A.J.B.* Brief A.J.B. aan Gedeputeerde Staten van Overijssel. Enschede, 3 september 1878.

⁴¹ " om hem [de particuliere heidebezitter en gemeenten] de weg te wijzen hoe zijn niets opbrengend heideveld in een rentegevend bos kan worden veranderd, dat de N.H.M. werd opgericht, doch ook duinen tot werkring behorend (...) eigenlijk geregelden boschbouw met hogeren omloop, op gronden die daarvoor voortdurend blijven bestemd en die zoodanig is ingericht dat die ook regelmatig (...) opbrengsten levert, is in ons land ternauwernood bekend (...) wellicht een boschbezit onder beheer van een der commissarissen onzer maatschappij maakt daarop een uitzondering (...) Is de Staat in veel gunstiger positie om de duinen te beplanten, zoo is het tevens van het hoogste gewicht dat de beschermde bosschen aan den Staat behooren en beheerd worden op de wijze waardoor het

1894 werd voor het Ministerie van Financiën een onderzoek ingesteld op Texel naar de achteruitgang van de opbrengst van de domeingoederen. Op de begroting van 1895 werd door deze Minister f 10.000,= uitgetrokken, waarop de N.H.M. in 1895 een aanvang maakte met de bebossing van Texel.¹⁷¹

4.3. De vooruitgang. Ontwikkelingen na 1893

Begin 1889 was de N.H.M. slechts in staat haar activiteiten te richten op vrijwel een enkel onderdeel van haar doelstellingen te weten de ontginning van de duinen. Ongeveer vier jaren later was de situatie drastisch gewijzigd. De opstelling van de Staat ten opzichte van ontginningen was -mede dankzij de inspanningen van A.J.B.- veranderd. Anders dan voorheen werden thans staatsbemoeiingen bij ontginningen wel gewenst geacht.¹⁷² Voor de N.H.M. was dat een gunstige zaak. Ze had deze opinieverandering bij monde van A.J.B. steeds bepleit, ondersteunde deze van harte en maakte er dankbaar gebruik van voor het verwerven van staatsopdrachten. Het verkrijgen hiervan alsmede de toegenomen werkzaamheden voor particulieren leidde al snel tot nieuwe bemoeienissen, initiatieven en uitbreidingen van de N.H.M.

De nieuwe betrokkenheid van de ministers kwam tot uitdrukking door het instellen van Staatscommissies voor nadere onderzoeken c.q. rapporteringen. In enige van deze commissies nam Lovink, mede op aandrang van A.J.B., zitting. Naast zijn toch al zeer drukke werkzaamheden nam A.J.B. ook zelf nog enige taken op zich. In 1891 trad hij op als lid van het uitvoerend comité voor het Internationaal Landbouwcongres, te 's-Gravenhage en in 1893 nam hij een uitnodiging, om -samen met Sickesz en Van Rijckevorsel- namens de N.H.M. zitting te nemen in het Nederlands Landbouw Comité aan.¹⁷³

[ondervoorzitter] verzoekt het woord alvorens dit verslag wordt voorgelezen, om den Voorzitter hartelijk geluk te wenschen met de onderscheiding hem te beurt gevallen door zijn benoeming tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw. Met daverend applaus geeft de vergadering blijken van instemming met dezen gelukwensch "

(R.A.G. P. en D. Invnr. 1074. *Tijdschrift der Nederlandsche Heidemaatschappij* (Zwolle, 1893) p. XLVI).

¹⁷¹ Van Dissel 'Duinbebossing in Nederland' p. 81-94 (93).

¹⁷² De staat kocht nu vele woeste gronden voor ontginning aan. Onder andere bij Kootwijk 2.000 H.A. stuifzanden. (Van Lonkhuyzen 'De ontwikkeling van de bosbouw' p. 57-87 (p. 75).

¹⁷³ R.A.G. B. en D. Invnr. 84. *Notulen D.B.* No. 44. Arnhem, 13 februari 1893.